

TRONDHEIM KOMMUNE

Bymarka barnehager

Helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i skogen

Helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i skogen

Dette er Bymarka naturbarnehager (Kyvatnet og Lian), Bymarka friluftsbarnhager (Ferista og Sverresborg) og Haukvatnet friluftsbarnhager (Nilsbyen og Haukåsen) sine rutiner pr. juni 2008. I tillegg til dette skrives det kommer barnehagenes beredskapsplan og akuttpermer.

Våre motto: Gjest i naturen. Uteliv på barnas premisser.

Det er en rekke lover og forskrifter som gjelder for å ivareta både naturen og barna. Dette legger premisser for hva slags HMS- rutiner barnehagene har for opphold i skog og mark. Det finnes ikke noen sentrale retningslinjer eller kriterier for "ute-barnehager" pr. i dag. Vi har derfor laget vårt eget system som er samlet i dette heftet. Det baserer seg på erfaring med denne type barnehagedrift siden 1991. Slik ønsker vi å dokumentere overfor foreldre og myndigheter, dele erfaringer med andre, og ikke minst få innspill fra kompetansemiljøer som har mer ekspertise på enkeltområder enn det vi har. Gjennomgang av disse rutineene er del av opplæringsplanen for personalet. Det skjer ved nytilsetting, og under sikkerhetsukene to ganger pr. år. Aktuelt lovverk: Friluftsløven, kulturminneløven, forurensningsloven, naturvernloven, viltloven, lov om innlandsfiske, plan- og bygningsloven, miljøvernloven, barnehageløven, næringsmiddeløvgivning, kommunehelsetjenesteløven med forskrift om miljørettet helsevern i skoler og barnehager , brannvernloven, etc.

Før vi drar fra barnehagen:

Ansatte:

Sjekk av voksensekker; 1.hjelpsutstyr, dopose, bjelle, skiftetøy/sko, kniv, vann, redningsduk, kopper, bleieskift og mobiltelefon. Den skal være oppladet og påslått. PIN-koden skal deaktiveres på tur-telefonene. Det framgår av de skriftlige tidlig- og seinvakrutinene hvem som har

ansvar for å sjekke sekken, og gjelder både fast ansatte og vikarer. Sjekk også at signalflyter er på plass. Bjella signaliserer samling. Når barna hører den skal de umiddelbart gå etter lyden. Utenom matsignal fungerer den som nødvendig samlingssignal når vi vil samle barna fort. Signalflyta brukes som nødsignal mellom ansatte i en krisesituasjon. Disse skal ligge lett tilgjengelig i en brystlomme eller lignende, og skal kun brukes hvis en ikke får kontakt med hverandre på annen måte, og en må ha hjelp umiddelbart. Ved kulde sjekkes utetemperatur og vindstyrke. Effektiv temperatur leses av vindtabell. De voksne vurderer klesdrakt etter aktivitet, for eksempel ved vann, eller ift. synlighet i skogen.

Barn:

Vi skifter bleier før vi går ut, slik at alle starter med tørr bleie. Påkledning av barna vurderes ihht. skriftlige rutiner for dette. Foreldrene har ansvar for barnas sekker. De skal inneholde matboks, sitteunderlag, skiftetøy (trøye, longs, strømper), (bleieskift), spisevotter, solbriller/solkrem, store ullsokker om vinteren. De som sover skal ha med en tynn skiftelue.

Valg av leikeplass:

Leikeplassene våre i skogen erstatter de vanlige uteleikeplassene barnehagene tradisjonelt har. Før et område skal taes i bruk må en tenke på følgende:

- Avtale med grunneier om bruken.
- Leike- og aktivitetsmuligheter.
- Utfartsvei sommer og vinter.
- Husk reglene i friluftloven!

De aller fleste av plassene våre har ingen tilrettelegging/installasjoner m.m.

Leikeplass for dagen vurderes bl.a. ut fra følgende kriterier:

- Pedagogisk målsetting og aktivitet.
- Kunnskap om barna ift. evt. allergier og funksjonsnivå.
- Lokal kunnskap om flora, fauna, klimatiske forhold m.m.

Vindstyrke, temperatur, luftfuktighet og nedbør må vurderes ift. den leikeplassen en har tenkt seg. Unngå leikeplasser med høy luftfuktighet når det er minusgrader. På varme dager brukes leikeplasser med skygge. Ved mye nedbør og/eller vind bør en vurdere om det kan lages, eller være tilgang til ly.

Alle grupper skal varsle hvor de går for dagen, ift. systemet som gjelder for sitt hus. På barnehagen skal det befinne seg et kart med alle leikeplasser avmerket. De mest utilgjengelige leikeplassene skal merkes med kartkoordinatorer som befinner seg skriftlig i 1.hjelpsskrinet. Disse må oppgis hvis en i nødsfall må ha ambulanse eller til å ta ned legehelikopter. Alle leikeplassene skal ha mobiltelefondekning. Leikeplasser ved vann som krever bruk av redningsvest skal avmerkes spesielt.

På vei til leikeplassen:

Vi samles i grupper, og voksen gir startsignal før barna går til **1.venteplass**. Dit går barna i sitt eget tempo, de voksne plasserer seg slik at en samlet har oversikt over både de første og de siste. Når alle er kommet fram gir en voksen signal om at vi kan gå til neste venteplass.

Venteplassene må plukkes ut med omhu; fine steder for lek og aktivitet slik at det blir moro å vente på de siste. Venteplassene kan bli forskjellige avhengig av om det er små eller store barn.

Ved **kryssing av vei** leder en voksen kryssinga iht. trafikkreglene. De yngste barna skal holde i en voksen hånd eller i en vogn både ved kryssing av vei og langs vei. Retur til barnehagen foregår på samme måte.

På leikeklassen i skogen:

Leikeplasser brukes i ca. 2-3 uker for å unngå slitasje på vegetasjonen.

Når det er lenge siden leikeplassen har vært brukt sjekkes følgende moment ved ankomst:

- rotvelt
- myrhull
- spisse greiner i øyenhøyde. Husk at det ikke er lov å brette greiner av trær, dette gjøres bare hvis det vurderes som helt nødvendig.
- steiner eller andre harde/skarpe gjenstander under klatretrærne
- vepsebol, giftige planter og sopp el.l. Vi har samme rutiner for planter og bær som for sopp. Ikke noe skal plukkes og puttes i munnen uten at det er godkjent av voksne.
- nye plantefelt (unngå disse hvis trærne er under 50cm.)

Når en tar i bruk ny leikeplass må en i tillegg sjekke følgende:

- skrenter, stup, store løse steiner, røyser
- ved vann, se eget avsnitt.
- det er generelt lite hoggorm i våre områder (Bymarka), men vær obs på ormen ved etablering av nye plasser.
- gå opp "grensene" for leikeplassen med barna, og minne om at tur utenfor disse grensene krever avtale med eller følge av voksen.
- dyre- og planteliv, kulturminner eller annet som skal vernes.
- etablere doplass (husk plassering og merking) hvis en ikke har bærbart do.

Hvis leikeplassen ligger i mye beferdede områder:

- sprøytespisser, glasskår, hundebæsj, paintballkuler og annet som vi ikke liker å havne oppi.

Avtal med barna om hvor de leiker. Barna gir beskjed til de voksne om hvor de vil leike. De voksne skal til enhver tid vite hvor barna er selv om de leiker slik at vi ikke ser dem. De yngste barna skal vi til en hver tid se eller høre hvor er.

Dekking av primære behov.

Ernæring:

Tilrettelegging og gjennomføring av måltider i skogen, spesielt i den kalde årstida, må være godt forberedt og planlagt. Det skal sikres at alle får sitt behov for mat og drikke dekket. Dette er lurt å tenke på:

- At barna er varme når de setter seg.
- Vær fleksibel på vanlige regler/rutiner når det er kaldt/vått, for eksempel at de ikke trenger å pakke ut sekken sin selv.
- Bruk spisevotter (tynne votter i ull). "Turpupper"/"turkasse" (putte vottene inn under glidelåsen i dressen) er fint for å finne dem igjen lett; varme og tørre.
- Vurder spiseplassen, finn ly: evt. presenning eller bærbar/fast lavvu eller gapahuk. Vurder barnas alder og antall ift. å bruke voksenressurser på rigging av lavvu.
- Pass på at hvert enkelt barn sitter godt og på sitteunderlaget sitt, og slik at de voksne kan observere de som trenger det (i halvsirkel eller lignende). La de minste i storgruppene sitte sammen med en voksen. Sitt ikke på knær, da stopper blodsirkulasjonen. De yngste får noe på/over føttene når vi spiser (ullpledd, fjellduk, store ullsokker utenpå sko).
- De voksne vasker hendene med "Antibac" før måltidet forberedes. Synlig skitt og snørr vaskes av med våtserviett på barna.
- I sommerhalvåret har barna med små drikkeflasker. Renhold av disse er foreldrenes ansvar.
- Drikkekopper oppbevares i egen pose. Bruk av melkeprodukter er omtalt i egne IK-matrutiner.
- Varm drikke er viktig i ved kulde. Vann må være lunkent (halvt om halvt med vann fra springen og kokende vann i isolerte vannflasker). Tilby drikke når vi kommer tilbake til barnehagen.
- Alle matrester taes med tilbake til barnehagen og legges til kompost.

Dagåing/bleieskift:

Det skal legges til rette slik at alle barn kan gjøre "nødvendig ærend" i løpet av dagen. Under leir-uker leier vi inn toalettbøtter. Ellers er det aktuelt med transportabelt do, eller at det legges en trestokk over to stubber. Det må legges til rette for å unngå løfting av barna ved dobesøk.

Alle bæsjebleier skiftes så fort som mulig. Vi skifter på liggeunderlag med håndkle oppå, i ly ved behov (transportabel gapahuk, telt, fjellduk eller lavvu.) Ha skiftetøyet klart før du begynner å kle av/stelle barnet. Ved sterk kulde eller andre forhold som forhindrer et behagelig bleieskift, går vi til barnehagen og skifter. Alle doplasser merkes med et rødt bånd.

Det er viktig med faste tisseplasser som ikke ligger på de mest aktuelle lekeområdene. Do-posen inneholder dobark, enganghansker, "Antibac", toalettpapir, våtsevietter og små plastposer til avfall, håndkle til bleiebarn. Dobark strøes over avføring, det øvrige tæs med til nærmeste søppelkopp. Etter dobesøk brukes "Antibac" til håndvask.

Soving:

Barn som sovner ute skal være tildekket over og under og ha regelmessig tilsyn, og liggeplassen skal vurderes ift. insekter og andre dyr, samt underlaget (fukt og lignende). "Fjellduken" eller annen tildekking skal renholdes jevnlig.

De yngste ligger i egen voksipose (el.l.) i turvogn, husk myggnetting og/eller regntrekk ved behov. Renhold av posen er foreldrenes ansvar. Barna skal ikke legges med regntøy eller dress på. Husk å skift lue før de legges hvis den er fuktig/klam.

Trygghet og utfoldelse:

Sjekk jevnlig føtter, hender og ansikt ved kulde, og vurder nødvendig oppvarming. "Fjellduken" skal finnes i voksensekken. Tykke voksenull-

sokker utenpå skoene til de barna som fryser. Ved plumping: Skift strømpe og sokk, tre på plastpose og sett foten tilbake i støvel. Evt. bruk av kuldekrem gjøres av foreldrene, som smører barna før de kommer i barnehagen.

Ved høye temperaturer og solskinn vurderes lekeplass i skyggen. Foreldrene smører barna med høy solfaktor før de kommer i barnehagen.

Vi smører barna i løpet av dagen. Vurder tildekking av hode og kropp. Kreftforeninga anbefaler en lys t-skjorte til barn.

Barna sjekkes for flått ved konkret mistanke i barnehagetida. Evt. generell sjekk av flått må gjøres av foreldrene på hjemmebane.

Leik og aktivitet

Ved klatring i trær og lignende skal en ikke ha på sykkelhjelme (kvelningsfare) og sekk. Vurder også barnas klær; unngå lange skjerf, snorer, hetter og lignende. Ved klatring i fjell brukes godkjent sikkerhetsutstyr.

Bålbrenning/koking av mat

Bålbrenning forgår bare i perioden 15.september.-15.april hvis det ikke er tilrettelagt bål plass og søkt om tillatelse. En voksen skal alltid være i nærheten av bål/grill/kokeapparat til det er sløkket/avkjølt. Vann eller snø skal være tilgjengelig til sløkking. Bål plassen skal ryddes etter vintersesongen eller etter bruk. Vær obs. på at enkelte har bål røykallergi.

Ved taes med fra barnehagen, eller vi bruker nedfallsved.

Bruk av kniv og sag

Barna får bruke dette utstyret sammen med eller under oppsyn av voksen. Ca. tre barn spikker samtidig, maks 4-5 hvis de er øvet. De skal da sitte på noe slik at de kommer opp med rumpa. Uøvede barn spikker med bordkniv til de kan "spikke-fra-seg"-bevegelsen, før de får tollekniv. Tollekniven bør ha avgrensning mellom blad og skaft. Vi går ikke med kniven bar, den skal legges i slira før en reiser seg fra plassen.

Vi tar i utgangspunktet ikke friskt virke til spikking og saging, men vi vurderer slitasje og vegetasjon. Ved rogn/seljekratt der det ikke er stor slitasje kan vi bruke friskt virke til spikking etter avtale med grunneier.

Førstehjelpsutstyr

Det skal framgå av pakningsplanen hvor 1.hjelpsutstyret befinner seg. Det er svært viktig at det ikke blir brukt tid på å lete etter dette i vok-sensekkene. Glidelåsomma må merkes med 1.hjelpssymbol som vises fra utsida.

Følgende utstyr skal alltid være tilgjengelig:

- Mobiltelefon med lagrede nødnummer, og telefonliste foreldre.
- Forbindingsaker (gasbind, plaster, strips, kompresser), flytende medisinsk kull, butt saks, pinsett, rensed vann (øyebadevann), ispose, branngel, elastisk bandasje, engangshansker.
- 1.hjelpshefte
- Redningsduk
- Kart med koordinater på de mest bortgjemte lekeklassene.
- Signalflagg eller refleksvest

Husk utfylling av aviks- og/eller skadeskjema ved hjemkomst til barnehagen.

Barn som forsvinner i skogen.

Barna samles med bjella, en voksen tar seg av dem. Andre voksen ringer 112 og styrer, evt. daglig leder og leter videre. Styrer/dagl. leder varsler foreldrene. Den andre voksne på gruppa går evt. med barna til barnehagen og kontakter andre basisgrupper for mer hjelp.

Aktiviteter ved/på vann:

Det er svært viktig at de voksne hele tida vurderer hvilke rutiner som skal følges ved vannet, avhengig av barnas alder, antall, øvethet og fysiske forhold ved vannet, for eksempel dybde, vannføring, tempera-

tur m.m. Rutiner skrevet i kursiv er absolutte. Det er viktig å vurdere påkledning når den deltar i vannaktiviteter. De voksne bør ikke ha på klær/støvler som blir tunge i vann, trange og vanskelig å ta av hvis en havner/må gå i vannet.

Kano: *Alle barn og voksne bruker redningsvest. Hvert hus som bruker kano skal ha en rutineplan som viser gjennomføring av kanoaktiviteter. Det skal alltid være noen på land når det er noen på vannet. Maks antall barn i kanoen er 4, og 2 voksne. Vi padler langs land. Ved padling over vannet er det 2 barn og 2 voksne i kanoen. Det skal være redningsbøye i kanoen. Livredderkompetanse som ved bading.*

Redningsvester: *Sjekkes en gang pr. år. Ansvar: Verneombud.*

Bading: *Badeplassen må velges med omhu, og skal være avmerket. Vi skal ha skriftlig samtykke fra foresatte for de som er med og bader. En voksen står i vannet og markerer ytterste grense, en voksen står på land og har oversikt. Minst en voksen skal ha livredderkompetanse som fornyes hvert år. Alle voksne som er med skal være svømmedyktige. En må vurdere om enkeltbarn skal ha flytevest ved bading avhengig av vanddybde. På grunt vann kan vest gjøre at barnet ikke snues rundt på ryggen og blir liggende med hodet ned. Ved bading i basseng gjelder de samme rutinene.*

Fisking: *Man må vurdere om barna skal bruke redningsvester ved fiske fra land. Vurder hvor mange barn som skal fiske samtidig, vanddybde og hvordan de voksne fordeler seg på gruppa.*

Isfisking og skøytegang: *Sjekk isen, er man usikker la vær å gå. Hold god avstand til innløp og utløp fra vannet, og sjekk iskanten. Voksne skal ha ispigger festet til dressen. Ut fra lokale forhold må det vurderes om det skal være noen på land når det er noen på isen. Det skal være gjenstand tilgjengelig som kan brukes som forlenget arm.*

Kyvatnet: *På grunn av nærhet til vannet har Kyvatnet barnehage egne utvidete sikkerhetsregler ved vann.*

Bruk av tauverk til installasjoner:

Tauverk som settes opp demonteres hver dag.

Adresse:
Trondheim kommune
Bymarka barnehager
7004 TRONDHEIM

Telefon: 72 54 47 98

Layout og print:
Grafisk senter,
Trondheim kommune

